

РОЗДІЛ 4

ПЕРЕШКОДИ ТА БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ МАСОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ГЛОБАЛІСТСЬКІ ТА АНТИГЛОБАЛІСТСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

Дубіцька О.А.

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, 79000 м. Львів, Україна, тел (0322) 964-132*

Ключові слова: інформаційне суспільство, глобалізація, антиглобалізм.

Світ стає глобальним, єдиним та взаємопов'язаним у всіх своїх частинах. Глобальність соціального світу породжується інформатизацією.

При переході до інформаційного суспільства, інформаційний простір виходить далеко за межі однієї країни та має глобальний характер. У зв'язку з цим становлення інформаційного суспільства тісно пов'язане з тенденціями загальносвітових інтеграційних процесів.

Глобалізація стимулює зріст виробництва в наслідок конкуренції, поглиблює спеціалізацію та міжнародний розподіл праці, сприяє поширенні новітніх технологій.

Оскільки принциповим питанням глобалізації є питання влади, то зрозуміло, що найважливішим завданням глобалізації є встановлення тієї чи іншої форми контролю. Добре відомо, що володіння інформацією та управління інформаційними потоками і є основним засобом здійснення тотального контролю. Зокрема, інформаційний вплив на населення, на даний час є основним способом управління ним, в тому числі – управління суспільною думкою та масовими діями людей. Таким чином, інформаційна складова глобалізації є її найважливішим чинником.

Структура інформаційної глобалізації виглядає наступним чином:

- Електронний облік матеріальних ресурсів: земельних угідь, нерухомості та інших об'єктів власності.

- Моніторинг матеріальних та інформаційних ресурсів, постійна актуалізація в базах даних інформації про поточний стан, місце знаходження та інші суттєві якості та події, пов'язані з кожним ресурсом в реальному часі.
- Облік населення (створення різноманітних баз даних на зразок присвоєння ідентифікаційних номерів).
- Глобальне стеження за людьми, їх переміщенням, операціями, соціальною активністю (починаючи від мобільного телефону за допомогою якого можна встановити місце знаходження його власника до супутникової системи глобального позиціонування).
- Автоматизована обробка первинної інформації, отриманої в результаті повного обліку, моніторингу та стеження за ресурсами і людьми, та представленої в електронному вигляді.
- Розподіл доступу населення всієї планети до матеріальних та інформаційних ресурсів.
- Інформаційно – психологічний вплив на населення (обробка суспільної думки, управління динамікою формування менталітету, викривлення індивідуального та суспільного знання).

Без сумніву, в технічному відношенні електронна ідентифікація є стержнем інформаційної глобалізації. При вирішенні завдань тотального контролю виникає необхідність ідентифікації як матеріальних та інформаційних ресурсів, так і людей, в іншому випадку автоматизована система не може правильно розрізнити, з чим і з ким вона взаємодіє, оскільки, на відміну від живої людини, не може встановлювати особисті відносини.

Залежність від комп'ютерних систем масового обліку та контролю загрожують інформаційній безпеці особистості та суспільства. Тенденція переведення персональної інформації із загальнодоступної форми, з паперових носіїв, в електронну, збільшує залежність пересічного громадянина від невідчужливої йому складної технічної системи, призводить до все більшого відчуження людини від інформації про нього, втрати ним безпосереднього контролю за цією інформацією. Спочатку штрих-коди, потім – магнітні полоси, а ще пізніше – електронні мікросхеми – «чіпи», як носії інформації з більш високою інформаційною ємністю та додатковими «інтелектуальними» можливостями.

В той же час зберігання особистої інформації, її створення, зміна та доступ до неї – стають все більш важливими факторами існування людини у сучасному суспільстві.

Збирання та концентрація персональних даних в комп'ютерних системах, з можливістю безконтрольного доступу до них, в тому числі й віддаленого і навіть транскордонного, разом з повною ідентифікацією «електронними іменами», а також масовим впровадженням електронних документів – все це представляє собою серйозну загрозу для інформаційної безпеки особистості та держави в цілому. Оскільки, навіть найдосконаліша комп'ютерна система не може гарантувати повного захисту інформації від несанкціонованого доступу, зміни чи видалення.

Все більш зростаючі масштаби комп'ютерних злочинів, в тому числі й проти найбільших банків, транснаціональних корпорацій, федеральних управлінь та навіть армій різних держав свідчать про зростання небезпеки комп'ютерних систем зберігання та переробки інформації.

Аналізуючи ефект глобалізації, можна побачити, позитивний результат вона принесла лише невеликій кількості найбільш розвинених країн, зокрема США, Німеччині, Великобританії та Японії. Інша частина світового співтовариства, в тій чи іншій мірі, відчуває на собі її негативні наслідки. Так, для прикладу, формування єдиного економічного та комунікаційного простору охоплює лише 20% населення земної кулі.

Небезпечним є й те, що глобалізм не скорочує, а навпаки, збільшує розрив між багатими і бідними, як в межах окремих країн, так і в світових масштабах.

Глобалізація як джерело бідності і відсталості пояснюється і критикується всім комплексом немарксистських теорій міжнародних відносин, починаючи з теорії світосистеми І. Валлерстайна.⁹

В свою чергу, бідність та деградація тягнуть за собою незадоволення та протести серед населення, які виливаються у виникнення збройних конфліктів.

Також відбувається протистояння, щодо поширення технологічних досягнень, між Заходом та Сходом, через своєрідний світогляд останніх.

Ще однією проблемою є наявність невирішених питань у взаємовідносинах між багатими країнами і бідними країнами, що лише

---

⁹ Wallerstein I. The Modern World System. – N.-Y.-1974 -1980.

розвиваються, які стосуються ресурсів сировини, масової імміграції, відтоку кваліфікованих кадрів. Присутність в країнах Заходу іммігрантів з Півдня та Сходу викликає протести в місцевого населення, досить часто іммігранти із Південних та Східних країн згруповуються у міжнародні фундаменталістські центри, політичною метою яких є створення «глобального халіфату».

Протириччя глобалізму полягає ще й у протистоянні транснаціональних процесів абсолютному характеру державного суверенітету. Це пояснюється тим, що розвиток процесу глобалізму потребує не лише співпраці між державами, але й певного обмеження їх суверенітету.

Протистояння між тими хто виступає за глобалізацію і тими хто проти неї можна назвати однією з ключових проблем сьогодення.

Як стверджує ряд вчених та публіцистів, а зокрема В. Межуєв, А. Клименко, Е. Сапір та інші, глобалізм включає в себе транс націоналізацію господарської діяльності, формування єдиного економічного та комунікаційного простору та посилення недержавних регуляторів міжнародних відносин. В свою чергу послаблення державності призводить до нестабільності та анархії в середині країни.

В сучасних дослідженнях проблем антиглобалізму часто спостерігається спрощене про нього уявлення, що зводиться переважно до історичних аналогій. Зазвичай при такому аналізі увага акцентується на тім, що у своїй боротьбі проти глобалізації нічого нового антиглобалісти не відкривають, оскільки всі їхні погляди зводяться до боротьби з „експлуататорами”. У цьому зв’язку, розглядаючи перспективи антиглобалістського руху, доцільно виокремити характерні його особливості і з’ясувати, які з них застаріли й тому стали безперспективними, а які відповідають духові сучасності.

Антиглобалістський рух характеризується багатоаспектністю свого розвитку.

Сьогодні антиглобалізові притаманний радикалізм. Наприклад, в антиглобалістських акціях беруть участь як групи, що принципово виступають проти насилля (паціфісти, євангелісти), так і ті організації, що не уявляють своєї діяльності без актів насилля (націонал-ізоляціоністи, ліворадикальні групи).

Зовні ніби крихка структура антиглобалістського руху не заважає йому бути керованим. Не виключено, що у створенні звичного жорстко діючого центру антиглобалізму не зацікавлені й самі лідери численних

антиглобалістських організацій. Крім того, на багатоаспектності антиглобалізму позначаються традиції анархізму і соціального руху не насилля, поширеного в США в 1960–1980-х роках. Кожна антиглобалістська група самодостатня й автономна. Така форма відкриває широкий доступ до руху дуже різномірним за своїми позиціями, стилем поведінки і тактикою антиглобалістським групам, звільняючи їх від необхідності підкорятися владі лідера при розбіжностях, що неминує виникають. Антиглобалісти вважають, що поява протиріч інтересів серед учасників цього руху, цілком припустима.

Нетрадиційним аспектом антиглобалістського руху є його мережевий характер. Антиглобалізм ґрунтується на рівноправності і партнерстві. У ньому немає традиційної пірамідальної ієрархії. Усі рухи та ідеології рівноправні, немає тут і домінуючої організації. Національні партії та рухи, міждержавні об'єднання, нові і старі ідеології контр капіталізму утворюють «павутину», взаємопов'язану мережу. В цьому можна побачити передумову довговічності антиглобалістського руху. Навіть якщо зникне якась організація або лідер, то це не зашкодить всьому рухові. Він не розвалиться, як піраміда, з-під якої вибили основу. Мережа є принципово відкритою і розімкнутою. Явище мережевої демократії, або демократії консенсусу, активно обговорюється на Заході.

Практично всі антиглобалістські організації мають власні сайти в Інтернеті, що дозволяє оперативнo поширювати необхідну інформацію. Самі антиглобалісти визнають, що Інтернет для них – головний засіб боротьби.

Друга обставина, що забезпечує швидкість реагування різних груп усередині антиглобалістського руху – це багаторічна традиція неформальних відносин, що склалася в середовищі лідерів неурядових організацій, які визначають обличчя і зміст руху. Оскільки неформальні відносини вже зарекомендували себе дійовим засобом групової консолідації, їх поширенню в середовищі антиглобалістів надається чимало уваги. Демонстрації протесту за участю десятків тисяч чоловік з різних куточків світу покликані не тільки вирішувати політичні завдання, але й згуртувати людей з перспективою розширення соціальної бази руху на основі формування особистих контактів.

Водночас варто підкреслити, що антиглобалістське об'єднання за принципом протистояння спільному супротивникові досить хитке в

довгостроковій перспективі. У антиглобалізму поки що немає двох найважливіших складових, котрі могли б зробити його самостійною світовою політичною силою – спільної ідеології і єдиного керівного органу. Створення того й іншого, очевидно, є важливим завданням всіх антиглобалістських організацій, якщо вони мають намір серйозно протистояти неоліберальній глобалізації. „Сьогодні стало очевидним, що вже на даному етапі рух антиглобалістів активно намагаються „осідлати”: хтось з корисливих міркувань дрібного політиканського кар’єризму, хтось – задля тіснішої координації спільних дій, хтось з метою розвалу руху, що народжується, або для надання йому відверто маргінального вигляду”.¹⁰

Очевидно, перспективи розвитку антиглобалістського руху взаємозалежні з процесом інтегрування формули „глобалізм – антиглобалізм” у теорію сучасних міжнародних відносин. У цьому зв’язку дилема „глобалізм – антиглобалізм” є прикладом бінарно-опозиційного людського мислення і пізнання. Природно, якщо є „світло”, то існує й „темрява”, якщо є „плюс”, то є і „мінус”. Відповідно, якщо є тенденція, то є і контртенденція. У цьому ж розумінні варто сприймати і протиставлення нашого часу, виражене у формулі „глобалізм – антиглобалізм”. Тому боротьбу глобалізму з антиглобалізмом варто розглядати як природну, але водночас і як первинно-донаукову відповідь на виклики світових соціальних змін – зіткнення міфологій, ідеологій, поглядів.

Деякі експерти вважають, що рух антиглобалістів поки що є суб’єктивним процесом на шляху вповільнення глобалізації. Є також інші причини, з яких світове об’єднання економіки може різко знизити темпи або до кінця не відбутися. Причиною може стати позиція окремих країн Європейського Союзу. Приміром, за статутом Євросоюзу нових претендентів повинні схвалити на референдумі жителі всіх країн співдружності, але Ірландія проголосувала проти вступу, і досі не прояснилося питання вступу претендентів із Східної Європи. Причому в Польщі прибічників інтеграції за останні два роки значно поменшало з тієї причини, що місцеві ринки відкриваються для імпортих, конкурентоспроможніших товарів. Крім того, потрібно чітко відрізнити антиглобалізм й ізоляціонізм, до якого впадуться деякі розвинені країни. «Приміром, Японія, Норвегія, Швейцарія проводять

---

¹⁰ Сидак В. Антиглобалистский интернационал.// МЭиМО-2002-№2.с.36

політику ізоляціонізму. Вони захищають свої ринки від товарів з інших країн, економіка успішно працює. Але там немає таких диких, екстремістських проявів, як на зборах антиглобалістів у Європі.¹¹

Подальший розвиток теорії сучасних міжнародних відносин неминуче відбуватиметься на основі створення окремих груп теорій „середнього рівня” – більш конкретних, кожна з яких матиме власну емпіричну базу. Саме на цьому етапі і відбудеться позбавлення від одночасно редукаціоністських і бінарно-опозиційних формул на зразок „глобалізм – антиглобалізм”.

Не викликає сумніву, що антиглобалізм у його нинішньому вигляді – явище конкретно-історичне і перехідне. Що ж може і повинен залишити він після себе? Звичайно ж, не тільки нові ідеї, гасла, орієнтири для лівої, насамперед, ідеології, нові кадри для партій і рухів, що її сповідують. Якщо брати до уваги справді якісно нове, що привносять антиглобалісти, то це зовсім інша основа й атмосфера протестних та альтернативних рухів XXI століття. Вже сьогодні видно, наскільки потужно просунув антиглобалізм використання в інтересах усієї світової спільноти засобів сучасної інформаційної революції.

Сьогодні здається очевидним, що антиглобалістський рух витримав випробування часом, що свідчить про його силу, закорінення у світових соціально-політичних процесах, незалежності від міжнародної кон’юнктури, позицій і політики урядів.

---

¹¹“ Антиглобалізм – ознака об’єднання світової економіки.” Олег Гавриш, “Дзеркало тижня” №28,27 липень 2002